

Glushchuk-Oleia G. Correlation of Grammatical, Semantic and Conceptual Categories of Negation.

The article deals with the problem of defining the essence of negation in terms of contemporary linguistic schools, the correlation and distinction between grammatical, semantic and conceptual categories of negation. The grammatical category of negation may express the negative character of connection between the subject and the predicate in a two-member sentence; or between connection of the subject with some secondary parts of the sentence, thus meaning full or partial negation. The plane of expression of grammatical category of negation is restricted by grammar linguistic means, but the existence of other types of negation (indirect, partial etc.) proves that these means are beyond the area of grammatical negation proper. But such sentences with implicit negation can be regarded within conceptual category of negation. The conceptual category consolidates two levels of information: reflecting the objective reality (absence of a thing, phenomenon, disparity, discrepancy) and the speaker's subjective attitude and evaluation of information. Such method integrates the objective and subjective approaches to the realization of linguistic category of negation.

Key words: negation, grammatical category, semantic category, conceptual category, correlation.

Мирослава Зінько
(Львів)

УДК 811.161.2 + 81'367.7

ІНФІНІТИВ У ФУНКЦІЇ НЕМОРФОЛОГІЗОВАНОЇ ОБСТАВИНИ МЕТИ

У статті розглянуто категорію мети як функціонально-семантичну категорію та її диференційні ознаки. Відзначено статус інфінітива як специфічної міжчастиномовної форми, що має ознаки дієслова й іменника, на відміну від традиційної граматики, яка розглядає інфінітив як початкову форму дієслова. Відстежено походження інфінітива у функції обставини мети від старослов'янського супіна. Відзначено конструкції зі значенням мети (піді принеси), у яких вживаються поряд дві форми в індикативі, друга з яких має цільову направленість. Розмежовано цільові інфінітиви за об'єктом / суб'єктом. Подано класифікацію дієслів-предикатів, при яких функціонує інфінітив, що передає відношення мети, за лексико-семантичними групами (дієслова руху (пересування, переміщення), волевиявлення, мовлення). Окрім цього, виокремлено лексико-семантичні групи, у яких найчастіше вживається інфінітив у складі неморфологізованої обставини мети (дієслова руху (пересування, переміщення), сприйняття, стану, вияву почуттів, волевиявлення, мовлення, мислення).

Ключові слова: функціонально-семантична категорія мети, інфінітив, неморфологізована обставина.

Постановка проблеми. Функціональний підхід до аналізу синтаксичних явищ стає все більш актуальним у сучасному українському мовознавстві. Він передбачає розгляд сукупно одиниць різних мовних рівнів і семантики, що об'єднує ці одиниці. На сьогодні перспективним вважається дослідження різної обставинної семантики – умови, причини, наслідку тощо, серед якої вирізняється і значення мети. Потребує узагальнення вживання різноманітних засобів вираження цієї обставини, зокрема на рівні простого речення в неморфологізованій обставині мети, вираженій інфінітивом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У руслі функціонального синтаксису працюють такі українські вчені, як І.Р. Вихованець, А.П. Загнітко, Н.Л. Іваницька, К.Г. Городенська, Н.В. Гуйванюк, М.В. Мірченко, С.О. Соколова, М.І. Калько. Дослідженням безпосередньо семантики мети займаються вчені Н.В. Гуйванюк, Т.В. Радзієвська, Л.В. Чистохвалова, О.В. Степанюк.

Мета статті – проаналізувати вираження значення мети неозначеною формою дієслова. Поставлена мета передбачає розгляд таких завдань: 1) окреслити категорійне значення мети; 2) з'ясувати статус інфінітива як специфічної міжчастиномовної форми; 3) розмежувати інфінітиви у функції неморфологізованої обставини мети й дієслова-предикати при них за лексико-семантичними групами.

Виклад основного матеріалу дослідження. Категорія мети, безпосередньо підпорядкована підкатегорії зумовленості надкатегорії предикатності, виражає спрямованість і призначення подій, явищ тощо і функціонує у структурі складного речення та похідного від нього простого ускладненого речення. Диференційними ознаками цієї категорії є наступність стосовно часової перспективи, модальність бажаності, а саме бажаний у майбутньому результат [6, с. 141].

На думку В. Русанівського [7, с. 265], значення мети дії належить до ірреальних модальних значень, що вживаються при вираженні ірреальних дій і супроводжуються оцінкою з боку мовця (набувають модального значення). Ірреальні дії – ті, протікання яких було б бажаним чи необхідним, потрібним чи непотрібним для діяча, але вони можуть бути здійснені тільки за певних обставин або існують лише в уяві їхнього виконавця чи якоїсь іншої особи [7, с. 263]. В українській мові реалізується в спеціально закріплених синтаксичних конструкціях декілька модальних значень, зокрема значення мети дії, або наміру (супінне), яке передається двочленною конструкцією «особова форма в індикативі + інфінітив» [1, с. 226]: *На літо він [Костомаров] їздив до Одеси лікуватися (О. Іваненко)*. Різновидом цієї конструкції є вживання поряд двох форм в індикативі, переважно в майбутньому часі [1, с. 226]: *Піди поясни цьому вірнопідданному, що не знає, хто в нього король, – та хіба він збагне, цей Гриць! (Іван Багряний)*. *Піди доведи, скільки годин просиділи вони в садочку, скільки блукали разом і як Тарас нетерпляче чекав його над яром коло університету, коли друга Миколу балотували в професори! (О. Іваненко)*. Проте, на думку Іваницької Н. [5, с. 35], такі конструкції (*піди поясни, піди доведи*) варто класифікувати як ускладнені форми простих дієслівних присудків, а не як прості присудки з обставиною мети. Хоча дієслова *поясни, доведи* в такому словесному оточенні не позбавлені вираження цільової направленості дії попереднього дієслова (*пиди*), саме морфологічна форма (закінчення *-и*), що виражає граматичні значення 2 особи теперішнього часу дійсного способу, відносить їх до присудків, а не до обставин мети [5, с. 35]: *– Наталко, – це батько, – а піди лишень скажи матері, щоб чарку нам сюди (Іван Багряний)*. Натомість інфінітивна форма при певних дієсловах є типовою граматичною формою для неморфологізованої обставини мети: *Дочко, піди сказати матері про обід (З розмови)*.

Відповідно до функцій, які виконують обставини стосовно предикативного члена речення, їх поділяють на супровідні й зумовлювальні. Супутні, чи супровідні, обставини називають зовнішні обставини, при яких реалізується предикативна ознака, відповідно, функція таких обставин корелює з їхньою часовою і локативною семантикою: *З неба скапують зорі на голови (І. Вільде)*; *Вдень ще літо, а надвечір – осінь (Л. Костенко)*. Зумовлювальні обставини є своєрідними стимулами, мотивами предикативної ознаки, а отже, їхня функція корелює з усіма іншими семантичними підкласами обставин (обставинами мети, причини, умови, допусту) [10, с. 99]: *Наталка повела коні, а хлопці пішли десь «на широке» купатись (Іван Багряний)*. Обставини мети позначають мету предикативної ознаки (10, с. 100), мету дії чи стану (4, с. 107): *У той вечір (...) я ходив до кафедрального собору послухати старовинну церковну музику в доброму виконанні (Г. Гессе)*; *Перед тим нагнав управитель дівчат садок чистити (О. Іваненко)*. Серед засобів її вираження виділяємо прислівники, приєднаниково-іменникові форми, інфінітиви.

Інфінітив функціонально близький до супіна (незмінюваної дієслівної форми) в латинській та старослов'янській мовах при дієсловах руху, де він означає мету руху: *иду рибу ловить – йду ловити рибу* [4, с. 162]. Конструкція типу VVinf (дієслово + дієслово у формі інфінітива) виражає модальність мети і є продовженням давніх конструкцій із супіном, який сплутується з інфінітивом уже в пам'ятках старослов'янської і давньоруської мов [7, с. 267]. У сучасній українській мові інфінітив маркує формотвірний суфікс *-ти* і рідше його аломорф *-ть*: *– Увійдіть! – гукнув він і схопився запалити лампу (О. Іваненко)*; *Вона [тополя – М.З.] приходить здалеку до мене і шелестить до мене під вікном, щоб повертався я на Україну плугами чорнокрилими орать, і тополята в полі поливають, і поливати землю тополину (М. Вінграновський)*.

Інфінітив є одним із морфологічних варіантів вираження семантики мети в сучасній українській мові. Він називає дію, процес або стан, для здійснення яких відбувається зазвичай інша дія, виражена в реченні предикатом дії, переважно дієсловом із загальним значенням руху

або переміщення [2, с. 151]; називає наступну після основної дію того самого чи іншого суб'єкта [10, с. 100-101]: *Я прийшов попроситись з вами усіма (Іван Багряний); Та саме в той час гостей запросили до їдальні вечеряти (О. Іваненко)*. Дієслова-предикати, з якими поєднується інфінітив для вираження мети, переважно є дієсловами навчання, думки, заохочення і примусу, ставлення до дії, сподівання, пересування і под., а сам інфінітив може бути формою інших дієслів [7, с. 266]. При такій конструкції друга дія є об'єктом, метою виконання першої: *Потім [Адамчук] пішов подивитися, як влаштували коней, і спитав у кучера прізвище пана (О. Іваненко)*.

За традиційною граматиною неозначена форма дієслова (інфінітив) входить у систему парадигми дієслова як початкова форма, у якій позначається дія (динамічна ознака) безвідносно до діяча чи предмета. В інфінітиві з-поміж інших граматичних значень виражаються лише значення виду, перехідності/неперехідності, стану [8, с. 266]. У найновіших дослідженнях із граматики (Вихованець І.Р., Городенська К.Г.) вважається, що інфінітив за своїми формально-синтаксичними та семантико-синтаксичними функціями має статус специфічної міжчастиномовної форми, що виявляє неоднаково ознаки дієслова й іменника [3, с. 284]. Прикметною рисою формально-синтаксичного вживання інфінітива є те, що він може виконувати всі чотири загальні (надкатегорійні) функції, тобто синтаксичні функції чотирьох частин мови: дієслівну функцію присудка і головного, співвідносного з присудком, члена односкладних речень (*І хочеться бути дужим, і хочеться так любить, щоб навіть каміння байдуже захотіло ожити і жити! (В. Симоненко)*); іменникову функцію підмета, а також керованого другорядного члена речення (*Робота любові – чекати (І. Старовойт); Перший мій предок – то раб нещасний, що впав під бичем без сил. Упав, передавши обиду нести нам крізь млу століть (В. Симоненко)*), прикметникову синтаксичну функцію атрибута (*В цьому такому глибокому і водночас такому безпристрасному поцілунку [руки – М.З.] є щось з прохання пробачити і бажання попроситись (І. Вільде)*), прислівникову синтаксичну функцію детермінантного другорядного члена речення (*Виходить місяць до діброви писати елегії на пнях (Б.-І. Антонич)*). Із цих чотирьох частиномовних зон функціонування інфінітива найпродуктивнішими є зони дієслова й іменника. У позиціях прикметника й прислівника він вживається обмежено, за певних лексичних умов. Зокрема, адвербіальна позиція інфінітива обмежена лише сферою цільових відношень при дієсловах руху [3, с. 285].

Цільові інфінітиви бувають:

1) суб'єктні – як правило, при присудках-дієсловах руху або переміщення: *Я розповіла, що зі мною. Втекла з села й припленталася до Львова шукати щастя (І. Вільде); До ставу, що закрився гаєм, ідуть дівчата хмари прати (Б.-І. Антонич);*

2) об'єктні – при присудках-дієсловах, які лише пов'язуються з ідеєю про рух: *Вона штовхнула облущені двері і запросила нас увійти (С. Андрухович); Матері повкладали дітей спати на ряденці у куточку між хатою і тином (О. Іваненко).*

Обставина мети, виражена інфінітивом [10, с. 107], передає додаткову дієслівну предикативність, що вказує на ускладнення простого речення: *На наш будинок дотепер приходять дивитись роззяви (С. Андрухович)*. Іншими словами, такий різновид обставини семантично ускладнює структурно просте речення, оскільки ускладненість речення з семантичного погляду полягає в тому, що в його змісті відображена більш ніж одна ситуація: *Роззяви приходять і роззяви дивляться*.

Обставина мети, виражена інфінітивною конструкцією, може належати до відокремлених обставин [10, с. 112]: *Треба було їхати до міста на базу – відвозити здобич, але старий не квапився (Іван Багряний)*.

Інфінітив, що передає відношення мети, у реченні функціонує при дієсловах-предикатах таких лексико-семантичних груп [4, с. 158]:

1) дієслова руху (пересування, переміщення): *Коли я зійшла на кухню готувати сніданок, то почувалась порожнім спопелілим деревом, у яке влучила блискавка (С. Андрухович); Це мати. Вона вже вдесяте, либонь, виходить на танок глянути туди, за річку, за зелене море галявини, куди простяглась стежка, – чи не ідуть? (Іван Багряний); Я, докінчивши в «експедиції» фабрикувати якийсь огидний заклик пана Крупського до українських жінок, ще вся сповнена гіркоти і, сказати правду, неповаги до самої себе, вийшла у Стрийський парк пройтися трошки*

(І. Вільде); Заплакали шпак журно, знялись за туманом, **прилетіли** весну стріти – прилетіли рано (М. Вінграновський); Раз на три тижні я **ходжу** на подільський Житній ринок купити корм для свого kota (А. Бондар); От я й прошу дуже – після церкви **приїздіть** до нас випити кави (О. Іваненко); ...і ти, що у затінку дерева **сів** собі перепочити, спиною оперишся, уперше помітиш, що тінь твоя теж може комусь прислужитись у спеку (Г. Крук). З огляду на зібраний матеріал, можемо підсумувати, що дієслова із такою семантикою найчастіше трапляються у формі предикатів, до яких приєднується інфінітив у ролі обставини мети;

2) дієслова волевиявлення: Не можна сказати, щоб новини і сенсації були такі вже часті і оригінальні в їхньому Оренбурзі, куди після закінчення Харківського університету **надіслали** працювати Федора Лазаревського (О. Іваненко); Жінки, яких доктор **наймав** доглядати за нами, постійно змінювались (С. Андрухович); І **запросив** голубку голубок потанцювати танго любомиле (М. Вінграновський);

3) дієслова мовлення: Хай б'є зухвала пісня, хай **кличе** вищим вітром дихать, мірилом вищим мірять, міцніш в людину вірять! (Б.-І. Антонич).

У той же час інфінітив, будучи виразником відношень мети у складі неморфологізованої обставини, може належати до таких лексико-семантичних груп:

1) дієслова руху (пересування, переміщення): Розмова не увалася і тоді, коли вийшли вдвох **прогулятися** (О. Іваненко); Він кожного разу, коли зустрічався зі служницею, що приходила до нас **прибирати**, (...) шанобливо скидав перед нею капелюха (Г. Гессе); Натомлені села **вечеряти** сіли під грушами, вишнями і небесами (М. Вінграновський); Він [Тарас – М.З.] згадує, як завжди співчувала йому Яринка в усіх бідах, намагалася щось потай сховати **поїсти** (О. Іваненко); Натрапили [хлопці – М.З.] на барсовий слід і ходили **полювати**, залишивши усіх собак вдома (Іван Багряний); Я поїхав **купувати** вентилятор, щоб не сконати від спеки біля телевізора під час чемпіонату світу (А. Бондар); Ми повернулися до тієї першої кімнати **випити** кави (Г. Гессе); Розстаючись, умовились піти другого дня **рибалити, побродити** по кийських околицях (О. Іваненко); Навпроти вийшов ти несміло невловне щастя **зустрічать** (Б.-І. Антонич); Це було в сусідньому селі (у Львові був тоді голод, і я виїхала на село до мами, але скоро і в нашому селі забракло хліба), куди я подалась **замінити** Миколин одяг на крупу чи картоплю (І. Вільде);

2) дієслова сприйняття: Усі люди за ворота висипають на запорожців **дивитися** (О. Іваненко); Напередодні тої страшної неділі ходили ми з друзями до театру **дивитись** на «Богдана Хмельницького» (І. Вільде); Тарас лягає з твердим наміром встати, поки ще не розвидниться, і вирушити **подивитися** Петергоф (О. Іваненко); Рахматула підійшов і присів коло Тараса, підійшов і Макшеев **послухати** (О. Іваненко); Годинник дістався докторові від батька – у день прощання, коли майже всі шваби Нойдорфа (...), втомившись ділити землю на дедалі менші й сміховинніші клапті між численними синами, потяглися чи то на захід (...), чи на схід – **обживати** безкраї пустини та степи такої багатонадійної і малозрозумілої Російської імперії (С. Андрухович); Самі на конях, шапки оксамитні червоні, жупани у кого сині, у кого червоні, штани такі, що гривеника б дав, тільки **б подивитися** (О. Іваненко);

3) дієслова стану: Прийшов **перечекати** і стоїть: зайти чи ні до нас, до бульбохати? (М. Вінграновський); «Пішла риба **спати**», – проказав після хвилиної тиші Петро (С. Андрухович); Йшли Неквапи-непоквапи **зимувати** у гаї (М. Вінграновський); Їхала якась приватна особа, якийсь пан, і, звичайно, зупинився **переночувати** (О. Іваненко); Ліна Ауфмен, геть заморочена тими підрахунками, мусила сісти **перепочити** (Р. Бредбері);

4) дієслова вияву почуттів: Батько родини, Мордехай, несучи поперед себе круглий живіт, виходить нас **привітати** (С. Андрухович); Після закінчення виступу ці троє дівчат підійшли **подякувати** (А. Бондар); Привіт Наталії-каналії. Скажеш, прийду **свататись** (Іван Багряний); Дезертир із царської армії, яка безнадійно програвала Першу світову, він прийшов уночі в рідне подільське село **попрощатися** з родиною (А. Бондар);

5) дієслова волевиявлення: Поїхав я, настрашений, **здаватися** (А. Бондар); Сам пан пішов твого Грицька **провчати**, – сказала куховарка (О. Іваненко); Тепер, хоч і знав, що Майя йшла **миритися**, – не тільки не відчув радості, як завжди було з ним, а скоріш був незадоволений

(Микола Хвильовий); *А ще мені розповідав дід, як прощалися запорожці у Києві з світом перед тим, як йшли **спасатися** до монастиря* (О. Іваненко);

б)дієслова мовлення: *А коли моя тітка приходила трохи **побалакати** з ним чи казала (...), що в нього на пальті відривається гудзик, він слухав її на диво уважно й зосереджено* (Г. Гессе); *[Рухливе населення] поурядує трохи, отак ханне екзотики і втікає назад, **розповідати** там, вдома, «у самовара», як пікантний додаток до тієї ідилії всесоюзного міщанства, – дива про химерний край, про чудеса найчудесніші* (Іван Багряний);

7)дієслова мислення: *Там, на Україні, в далекій Гирявці, на Конопотинці, їхня мати, клопітлива і любляча усе своє гніздо, впоравшись з малими і старшими своїми птахами, сідала увечері **почитати** дорогу всім книжку [«Кобзар»]* (О. Іваненко); *Спитай його, Дунечко, провсеспитай і ще принеси **почитати*** (О. Іваненко); *Бодяньський дав Тарасові **прочитати** ще в рукописах, які готував до друку, літописи українських воєн, повстань* (О. Іваненко).

У розмовно-побутовому стилі інфінітив як обставина мети може починати контекстуально-неповне парцельоване речення: *Потім старий десь поїхав сам. – **Подивитись**, звідки звір заходить, – пояснив Грицько* (Іван Багряний).

Інфінітив функціонує у похідному від складнопідрядних речень простому неелементарному реченні внаслідок згортання підрядних частин із значенням мети [6, с. 143], пор.: *Вона **набрала повні груди повітря, щоб утишити** своє хвилювання* (О. Донченко) – *Вона **набрала повні груди повітря утишити** своє хвилювання.*

Можливі також еліптичні інфінітивні конструкції речень для вираження мети, в яких опускається компонент *щоб (аби)* [9, с. 426]: *Григорій, **замість підсісти або покликати**, дивився на них похмурими очима і мовчав* (Іван Багряний); *Кожен народ, навіть кожна окрема людина, **замість заколисувати** себе брехливими політичними гаслами про «вину й винуватців», повинна пильніше придивитися до себе* (Г. Гессе).

Висновки дослідження та перспективи подальших наукових розвідок у визначеному напрямі. Категорія мети як функціонально-семантична категорія виражає спрямованість і призначення подій, явищ тощо. Диференційними ознаками цієї категорії є наступність стосовно часової перспективи, модальність бажаності, а саме бажаний у майбутньому результат. Модальне значення мети дії належить до ірреальних модальних значень. Інфінітив є одним із морфологічних способів вираження значення мети. Розмежуємо цільові інфінітиви за об'єктом (*дівчата йшли **проти** одяг*) і суб'єктом (*жінка запросила гостей **увійти***), яких стосується інфінітив. Дієслова-предикати, при яких функціонує інфінітив із значенням мети, можуть стосуватися певних лексико-семантичних груп (дієслів руху (пересування, переміщення) (*мати **виходить** глянути на дорогу*), волевиявлення (*доктор **наймав** жінок доглядати за дітьми*), мовлення (*пісня **кличе** міряти вищим мірилом*)). Дієслова із семантикою руху й переміщення найчастіше трапляються у формі предикатів, до яких приєднується інфінітив у ролі обставини мети. Окрім цього, виокремлюємо лексико-семантичні групи, у яких найчастіше вживається інфінітив у складі неморфологізованої обставини мети (дієслова руху (пересування, переміщення) (*друзі **вийшли прогулятися***), сприйняття (*Іван **підійшов послухати***), стану (*дівчина сіла **перепочити***), вияву почуттів (*гості **підійшли подякувати***), волевиявлення (*пішов хлопець **здаватися***), мовлення (*тітка приходила **побалакати***), мислення (*мати сідала **почитати** книгу*)). Уважаємо перспективним розгляд інших засобів вираження значення мети у простому реченні, зокрема прислівників мети та прийменниково-іменникових форм із вторинними прийменниками.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бепалько О.К. Граматика української мови. Морфологія: Підручник / Безпояско О.К., Городенська К.Г., Русанівський В.М. – К. : Либідь, 1993. – 336 с.
2. Вихованець І.Р. Нариси з функціонального синтаксису української мови / АН України. Інститут української мови; Відп. ред. К.Г. Городенська. – К.: Наук. думка, 1992. – 224 с.
3. Вихованець І.Р. Теоретична морфологія української мови / І.Р. Вихованець, К.Г. Городенська. – К. : Унів. вид-во «Пульсари», 2004. – 400 с.
4. Горпинич В.О. Морфологія української мови: Підручник для студентів вищих навчальних закладів / В.О. Горпинич. – К. : ВЦ «Академія», 2004. – 336 с.
5. Іваницька Н.Л. Синтаксис простого речення: складні випадки аналізу / Н.Л. Іваницька. – К. : Вища школа, 1989. – 63 с.

6. Мірченко М.В. Структура синтаксичних категорій / М.В. Мірченко. – Луцьк, 2004. – 394 с.
7. Русанівський В.М. Структура українського дієслова / В.М. Русанівський. – К. : Наук. думка, 1971. – 316 с.
8. Сучасна українська літературна мова: Підручник / М.Я. Плющ, С.П. Бевзенко, Н.Я. Грипас та ін.; За ред. М.Я. Плющ. – 7-ме вид., стер. – К. : Вища шк., 2009. – 430 с.
9. Сучасна українська літературна мова: Морфологія / За заг. ред. акад. І.К. Білодіда. – К. : Наук. думка, 1969. – 583 с.
10. Сучасна українська мова: Синтаксис: Підручник / А.К. Мойсієнко, І.М. Арібжанова, В.В. Коломийцева та ін.; За ред. А.К. Мойсієнка; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К. : Знання, 2013. – 238 с.

Зинько М. Инфинитив в функции неморфологизованного обстоятельства цели

В статье рассмотрено категорию цели как функционально-семантическую категорию и ее дифференциальные признаки. Отмечено статус инфинитива как специфической морфологической формы, которая имеет признаки глагола и существительного, в отличие от традиционной грамматики, которая рассматривает инфинитив как начальную форму глагола. Отслежено происхождение инфинитива в функции обстоятельства цели от старославянского супина. Отмечено конструкции со значением цели (пойди принеси), в которых используются рядом две формы в индикативе, вторая из которых имеет целевую направленность. Разграничены целевые инфинитивы за объектом / субъектом. Представлена классификация глаголов-предикатов, при которых функционирует инфинитив, передающий отношение цели, по лексико-семантическим группам (глаголы движения (передвижение, перемещение), волеизъявления, речи). Кроме этого, выделены лексико-семантические группы, в которых чаще всего употребляется инфинитив в составе неморфологизованного обстоятельства цели (глаголы движения (передвижения, перемещения), восприятия, состояния, проявления чувств, волеизъявления, речи, мышления).

Ключевые слова: функционально-семантическая категория цели, инфинитив, неморфологизованное обстоятельство.

Zinko M. The Infinitive in its Non-Morphologized Function of Adverbial of Purpose.

This article is devoted to the category of purpose as a functional-semantic category and its differential features. It has been noted that the infinitive is a specific form that has features of both the verb and the noun at the same time in contrast with traditional grammar that interprets infinitive as an indefinite verb form. The origin of the infinitive's function of purpose has been traced from Old Slavic supine. Constructions with the meaning of purpose (e.g. go bring) which have two indicative forms, the second of which signifies purpose, have been noted. The infinitives of purpose have been classified by objects and subjects. Also, the classification of verb-predicates with the infinitive of purpose by lexical-semantic groups (verbs of motion (movement, displacement), expression of will, speech, etc.) has been presented. In addition to this, lexical-semantic groups in which the infinitive is used mostly as a non-morphologized adverbial of purpose (verbs of motion (movement, displacement), perception, voice, feelings, expression of will, speech, thinking, etc.) have been outlined.

Key words: functional-semantic category of purpose, infinitive, non-morphologized adverbial.

Оксана Ковтун
(Вінниця)

УДК 811.161.2:81'367.634

**ЕКСПЛІКАЦІЯ ДОПУСТОВИХ СЕМАНТИКО-СИНТАКСИЧНИХ
ВІДНОШЕНЬ СПОЛУЧНИМИ КОМПЛЕКСАМИ**

У статті досліджено сполучні комплекси, які виконують функцію зв'язку та виражають допустові семантико-синтаксичні відношення у складнопідрядному реченні, визначено їхні типи за будовою, охарактеризовано види семантико-синтаксичних відношень, які вони виражають, встановлено співвіднесеність таких сполучних комплексів із типовими допустовими сполучниками української мови, з'ясовано відмінності між різними групами засобів зв'язку предикативних частин допустових складнопідрядних речень. У дослідженні проаналізовано структуру та морфологічні моделі сполучних комплексів допустовості, виокремлено їхні структурні частини, визначено стрижневий компонент, що поєднує всі одиниці групи, описано семантичні відтінки та стилістичну забарвленість таких моделей. Висновки, зроблені у статті, сприяють впорядкуванню складу сполучних засобів, з'ясуванню їхньої функціонально-стильової маркованості, визначенню джерел та перспектив поповнення сполучникової системи української літературної мови новими одиницями.